

Лекція 1. Основи фінансової діяльності суб'єктів підприємництва

- 1. Підприємництво як сучасна форма господарювання.**
- 2. Місце фінансової діяльності серед інших видів діяльності суб'єктів підприємництва.**
- 3. Організація фінансової діяльності суб'єктів підприємництва.**
- 4. Форми фінансування суб'єктів підприємництва.**

1. Підприємництво як сучасна форма господарювання

Підприємництво – це самостійна, ініціативна, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою одержання економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Підприємницька діяльність – це діяльність, яка здійснюється від свого імені, на власний ризик і під особисту майнову відповідальність окремої фізичної особи – підприємця або юридичної особи – підприємства (організації).

Основні функції підприємницької діяльності:

- 1) творча – генерування й активне використання новаторських ідей і пілотних проєктів, готовність до виправданого ризику та вміння ризикувати в бізнесі (підприємстві);
- 2) ресурсна – формування й продуктивне використання власного капіталу, а також інформаційних, матеріальних і трудових ресурсів;
- 3) організаційно-супровідна – практична організація маркетингу, виробництва, продажу, реклами та інших господарських справ.

Принципи підприємницької діяльності:

- 1) вільний вибір видів підприємницької діяльності;
- 2) самостійне формування програми діяльності, вибір постачальників та споживачів продукції, що виробляється, залучення матеріально-технічних, фінансових та інших видів ресурсів, встановлення цін на продукцію та послуги;
- 3) вільний найм робочої сили;
- 4) комерційний розрахунок та власний комерційний ризик;
- 5) вільне розпорядження прибутком, що залишився після сплати податків, борів та інших платежів;
- 6) самостійне здійснення зовнішньоекономічної діяльності, використання належної частки валютної виручки на власний розсуд.

Підприємництво як форма переважно ініціативної діяльності може започатковуватися й функціонувати у вигляді будь-яких її видів (виробничої та торговельної діяльності, посередництва, надання послуг тощо). Поряд з цим завжди виокремлюються **індивідуальна й колективна форми підприємницької діяльності**.

Традиційно існують дві моделі підприємницької діяльності: класична та інноваційна модель підприємництва.

Класична модель підприємницької діяльності незмінно орієнтується на найефективніше використання наявних ресурсів підприємства. За такої моделі дії підприємця чітко окреслено:

- аналітична оцінка наявних ресурсів;
- виявлення реальних можливостей досягнення поставленої мети бізнесової діяльності;
- використання саме тієї реальної можливості, яка здатна забезпечити максимально ефективну віддачу від наявних фінансових, матеріальних і нематеріальних ресурсів.

Інноваційна модель підприємництва передбачає активне використання переважно інноваційних організаційно-управлінських, техніко-технологічних і соціально-економічних рішень у сфері різномасштабного бізнесу. Тому практична реалізація цієї підприємницької моделі має спиратися на таку послідовно здійснювану систему дій:

- 1) науково обґрунтоване формулювання головної підприємницької мети;
- 2) усебічна оцінка зовнішнього ринкового середовища з погляду пошуку альтернативних можливостей реалізації запропонованої підприємницької ідеї;
- 3) неупереджена порівняльна оцінка власних матеріально-фінансових ресурсів і спрогнозованих можливостей;
- 4) конструктивний пошук зовнішніх додаткових джерел відповідних видів ресурсів (за потреби);
- 5) ґрунтовний аналіз потенційних можливостей конкурентів у відповідній ніші ринку;
- 6) практична реалізація завдань інноваційного характеру згідно з прийнятою концепцією підприємницької діяльності.

2. Місце фінансової діяльності серед інших видів діяльності суб'єктів підприємництва

Виділяють наступні дефініції «фінансова діяльність», «інвестиційна діяльність» та «операційна діяльність» суб'єктів господарювання. Розглянемо економічний зміст кожної з них.

Інвестиційна діяльність. Згідно з П(С)БО, інвестиційна діяльність — це придбання та реалізація тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою еквівалентів грошових коштів.

Ця діяльність пов'язана з ефективним вкладенням залученого капіталу. Загалом під інвестиціями розуміють усі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід).

Рух грошових коштів у результаті інвестиційної діяльності визначається на основі аналізу змін у статтях таких розділів балансу:

«Необоротні активи»;

«Поточні фінансові інвестиції» (фінансові інвестиції на строк, що не перевищує один рік, які можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент).

Операційна діяльність. Це основна діяльність підприємства, пов'язана з виробництвом та реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), що є головною метою створення підприємства і забезпечує основну частку його доходу, а також інші види діяльності, які не підпадають під категорію інвестиційної чи фінансової діяльності.

Фінансова діяльність. Згідно з П(С)БО **фінансова діяльність** — діяльність, яка веде до змін розміру і складу власного та позичкового капіталу підприємства (який не є результатом операційної діяльності). Отже, основний зміст фінансової діяльності (у вузькому розумінні) полягає у фінансуванні підприємства. Рух грошових коштів у результаті фінансової діяльності визначається на основі змін у статтях балансу за розділами:

«Власний капітал»;

«Довгострокові зобов'язання»;

«Поточні зобов'язання».

До типових прикладів руху коштів у результаті фінансової діяльності слід віднести: надходження власного капіталу;

отримання позичок;
погашення позичок;
сплата дивідендів.

3. Організація фінансової діяльності суб'єктів підприємництва

Суттєвою причиною кризового стану багатьох вітчизняних підприємств є неналежне виконання фінансовими службами покладених на них функцій і завдань, зокрема відсутність фінансового планування (бюджетування) та аналізу, управління ризиками, роботи щодо оптимізації структури активів та пасивів тощо. Досить часто це зумовлено тим, що відповідальність за всю фінансову роботу на підприємстві покладається на бухгалтерію, а фінансові служби або взагалі відсутні, або їх завдання є невизначеними і не мають нічого спільного з тими, які виконують відповідні служби на підприємствах країн Західної Європи чи США. В цьому зв'язку актуальності набуває визначення місця та ролі фінансових служб у функціональній структурі підприємств.

Організаційна структура фінансових служб та їх місце в ієрархії підприємства значною мірою залежать від форми організації бізнесу, галузі та обсягів діяльності господарювання.

Для **підприємств малого бізнесу**, як правило, характерною є централізація всіх управлінських функцій, у т.ч. і функції управління фінансами на рівні керівника підприємства, який досить часто є і його власником (або співвласником). Якщо необхідно він звертається до послуг зовнішніх консультантів, аудиторів. Бухгалтерську роботу на таких підприємствах досить часто виконує бухгалтер-сумісник.

На **середніх за величиною підприємствах** відповідальність за управління фінансами, як правило, покладається на головного бухгалтера, який підбирається таким чином, щоб його рівень кваліфікації дозволяв виконувати функції фінансового менеджера. Принципові рішення щодо управління фінансами на таких підприємствах приймаються за узгодженістю між головним бухгалтером і директором.

На **великих підприємствах** прийняття рішень у галузі управління фінансами є компетенцією фінансового директора, якому підпорядковані всі фінансово-економічні служби підприємства.

Функції фінансової служби суб'єктів підприємництва:

- забезпечення фінансування виробничо – господарської діяльності;
- організація річного та оперативного фінансового планування;
- розробка кредитної політики;
- розробка інвестиційної політики;
- розробка зовнішньоекономічної політики;
- розробка дивідендної політики;
- проведення лізингових, заставних та ін. операцій;
- формування оптимальної структури капіталу;
- управління активами;
- інше.

4. Форми фінансування суб'єктів підприємництва

Основні форми фінансування суб'єктів підприємництва:

- а) залежно від цілей фінансування (фінансування при заснуванні підприємства; на розширення діяльності; рефінансування; санаційне фінансування);
- б) за джерелами надходження капіталу (зовнішнє та внутрішнє фінансування);
- в) за правовим статусом капіталодавців щодо підприємства (власний капітал і позичковий капітал).